

ingediend op **1972** (2023-2024) – Nr. 1
23 januari 2024 (2023-2024)

Voorstel van resolutie

van Katrien Schryvers, Veerle Geerinckx, Freya Saeys,
Katja Verheyen, Maaïke De Rudder en Elke Sleurs

over de aanpak van ouderenmis(be)handeling

TOELICHTING

Als er gesproken wordt over intrafamiliaal geweld en partnergeweld, wordt dikwijls in de eerste plaats gedacht aan veeleer jonge mensen of gezinnen met kinderen. Dat er binnenshuis ook ouderen zijn die slachtoffer worden van verschillende soorten geweld, is veel minder bekend en vaak zelfs nog een taboe.

Ouder worden gaat gepaard met toenemende zorgnoden. Voor veel ouderen met een zorgnood wordt er door professionele zorgverleners, mantelzorgers en vrijwilligers met heel veel engagement en op een heel warme en kwalitatieve manier gezorgd. Toch zijn er ook ouderen voor wie dat niet of niet altijd zo is. Als mensen afhankelijker worden van anderen, worden ze immers ook kwetsbaarder om slachtoffer te worden van mishandeling of misbehandeling. Het kan gaan om uiteenlopende zaken waaronder verwaarlozing, sociale uitsluiting, financiële uitbuiting, seksueel misbruik, en fysiek en psychologisch geweld.

VLOCO, het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling, definieert ouderenmis(be)handeling als volgt: het slachtoffer is 60 jaar of ouder, er is een persoonlijke of professionele vertrouwensrelatie tussen het slachtoffer en degene die mis(be)handelt, het slachtoffer is volledig of gedeeltelijk afhankelijk van degene die mis(be)handelt, en het slachtoffer lijdt lichamelijke, psychische of materiële schade.¹ VLOCO kiest bewust voor de term mis(be)handeling in de plaats van mishandeling om aan te geven dat het niet altijd hoeft te gaan om intentioneel geweld. Het kan ook gaan om 'ontspoorde zorg', waarbij een mantelzorger met de beste bedoelingen de zorg voor de oudere wil opnemen, maar dat niet op een adequate of passende manier doet, wat lijden bij de oudere tot gevolg heeft. Onkunde, onwetendheid of onmacht kunnen aan de basis liggen van ontspoorde zorg. Dat kan zich bijvoorbeeld uiten in medicatie die niet of niet correct wordt toegediend. Of iemand wordt op zo'n manier gewassen of verplaatst dat een letsel niet goed kan helen. In het geval van ontspoorde zorg is het niet gepast om te spreken over 'daders': het gaat om mensen die meer ondersteuning en omkadering nodig hebben om de zorg voor de oudere goed op zich te kunnen nemen. In sommige gevallen kan de zorgnood dermate groot zijn dat de verhuizing naar een woonzorgcentrum aangewezen is.

Ouderenmis(be)handeling kan zowel in de thuiscontext als in een zorgvoorziening voorkomen en degene die mis(be)handelt, kan een familielid of een mantelzorger zijn, of ook een professionele zorgverlener of een derde. Mis(be)handeling in de thuiscontext blijft vaak gemakkelijker verborgen waardoor het ook langer kan aanhouden. Mensen die slachtoffer worden, zijn bovendien dikwijls terughoudend om de situatie aan te kaarten. Vaak speelt immers de loyaliteit van ouders tegenover hun kinderen of mantelzorgers mee, alsook de onzekerheid over wat er kan gebeuren als kinderen of andere mantelzorgers die zorg niet meer op zich zouden nemen.

Specifieke cijfers voor België zijn er niet: de statistieken blijven versnipperd en onvolledig. De hulplijn 1712, de centra voor algemeen welzijnswerk (CAW) en VLOCO registreren wel hulpvragen over ouderenmis(be)handeling. Samen registreerden die drie organisaties in 2022 in totaal 1122 situaties van geweld bij personen ouder dan 60 jaar. Dat zijn ongeveer 22 meldingen per week. In 44% van de gevallen ging het om partnergeweld, in 40% van de gevallen ging het om ouderenmishandeling, en in 16% om andere vormen van ouderenmisbehandeling. Het feit dat het aantal meldingen is toegenomen in de maand mei 2022, op het moment dat 1712 een campagne lanceerde om ouderenmis(be)handeling sneller te detecteren en te melden, toont aan dat er nog altijd moet worden ingezet op

¹ VLOCO, 'Wat is ouderenmis(be)handeling?', geraadpleegd op 22 augustus 2023 via https://www.ouderenmisbe-handeling.be/VLOCO/Burger_OMB_Definitie.aspx.

de bespreekbaarheid en dat het waarschijnlijk gaat om een onderschatting van het aantal werkelijke gevallen (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2022-23, nr. 2965, van Katrien Schryvers aan minister Hilde Crevits).

Niet elke hulpvraag of melding over ouderenmis(be)handeling komt echter altijd bij een van de drie bovengenoemde organisaties terecht. Ook andere organisaties en professionals nemen die opdracht op zich, bijvoorbeeld de Woonzorglijn of professionals die werken met ouderen zoals thuisverpleegkundigen, huisartsen, kinesisten enzovoort. Daarnaast worden er ook rechtstreeks aangiften bij de politie gedaan. Ondanks inspanningen van onder meer VLOCO is er dus geen duidelijk beeld van de ernst van de problematiek en de mate waarin die in Vlaanderen voorkomt. In het antwoord op de vraag om uitleg van Katrien Schryvers (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2022-23, nr. 2965) antwoordde Vlaams minister van Welzijn Hilde Crevits dat ze aan VLOCO de opdracht heeft gegeven om met het parket verkennende gesprekken op te starten om te komen tot een afsprakenprotocol met betrekking tot het uitwisselen van het aantal meldingen van ouderenmis(be)handeling.

Ouderenmis(be)handeling kan ook verschillende vormen en gradaties aannemen. Uit de oproepen naar VLOCO blijkt dat in 2022 psychische mis(be)handeling met 25% het grootste aandeel uitmaakte, gevolgd door fysieke mis(be)handeling (21%), schending van de rechten van de betrokken oudere, zoals privacy en autonomie, en verwaarlozing (beide 19%) en financieel of materieel misbruik (15%). Seksueel misbruik maakte maar 1% van de meldingen van ouderenmisbehandeling uit. Ongeveer de helft van de slachtoffers was 80 jaar of ouder, en bijna twee op de drie slachtoffers waren vrouwen. In 61% van de gemelde gevallen werd de mis(be)handeling begaan door de mantelzorger. Wat de relatie met het slachtoffer betreft, ging het meestal om het kind of de partner, maar in 10% van de gevallen ging het om een hulp- of dienstverlener.² Dat toont aan dat ouderenmis(be)handeling dikwijls, maar zeker niet altijd in de familiale context voorkomt.

In de campagnes over intrafamiliaal geweld, waarop de overheid al diverse jaren inzet, komt het thema ouderenmis(be)handeling nog altijd weinig aan bod. Het is uiteraard wel belangrijk om zowel niet-zorgverleners als zorgverleners te informeren over het thema. Zeker voor zorgverleners in de eerste lijn is het belangrijk dat ze verontrustende situaties bij oudere mensen tijdig kunnen detecteren. Professionele zorgverleners kunnen voor adequate en kwaliteitsvolle informatie, vorming, advies, ondersteuning en deskundigheidsbevordering wel terecht bij VLOCO. Ook op de website www.ouderenmisbehandeling.be wordt informatie verschaft over het thema. Domus Medica ontwikkelde een e-learningmodule over intrafamiliaal geweld waarin ook aandacht is voor ouderenmisbehandeling. In totaal hebben sinds de lancering van die module al 425 huisartsen de opleiding voltooid (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2022-23, nr. 2965).

² Infographic VLOCO, geraadpleegd op 22 augustus 2023 via https://drive.google.com/file/d/12AH6bA75HEmgdRx-1cO_lfpty99CK3/view?pli=1.

Andere opdrachten van VLOCO zijn het ontwikkelen en ter beschikking stellen van tools zoals een generiek stappenplan bij ouderenmisbehandeling, het risicotaxatie-instrument (RITI) ter ondersteuning van de professionals, het verder bevorderen en uitbreiden van de deskundigheid over ouderenmis(be)handeling bij professionals, en het sensibiliseren van zowel professionals als de brede samenleving. Dat laatste gebeurt in samenwerking met een heel aantal organisaties, zoals de ouderenraden, 1712, de centra algemeen welzijnswerk, Domus Medica, Victim Support Europe enzovoort. VLOCO vraagt elk jaar op 15 juni, de internationale dag tegen ouderenmishandeling, extra aandacht voor de problematiek. In samenwerking met uitgeverij Politeia werd een handboek 'Ouderenmis(be)handeling: praat erover' gemaakt, dat op 15 juni 2023 werd gelanceerd.

Katrien SCHRYVERS
Veerle GEERINCKX
Freya SAEYS
Katja VERHEYEN
Maaïke DE RUDDER
Elke SLEURS

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het feit dat er geen duidelijk beeld is van de ernst van de problematiek van ouderenmis(be)handeling en de mate waarin die in Vlaanderen voorkomt, omdat de registratie van het aantal gevallen versnipperd en onvolledig is, ondanks inspanningen van een aantal gespecialiseerde organisaties;
 - 2° de onderbelichting van het thema ouderenmis(be)handeling in campagnes over intrafamiliaal geweld;
 - 3° de tijdelijke toename van het aantal meldingen van ouderenmis(be)handeling bij de hulplijn 1712 naar aanleiding van campagnes en media-aandacht over de problematiek;
- overwegende dat:
 - 1° zowel zorgverleners als niet-zorgverleners situaties van mis(be)handeling van ouderen sneller kunnen detecteren als de problematiek meer bekendheid krijgt;
 - 2° de problematiek vaak niet benoemd wordt door schaamte of door de afhankelijkheidsrelatie tussen de oudere en de verzorger;
 - 3° ouderen met een zorgnood vaak geïsoleerd wonen en minder sociale contacten hebben, waardoor eventuele mis(be)handeling langer verborgen blijft;
 - 4° vroegdetectie cruciaal is om situaties van intrafamiliaal geweld en ouderenmis(be)handeling niet verder te laten escaleren;
- vraagt aan de Vlaamse Regering om:
 - 1° in te zetten op het doorbreken van het taboe rond het thema ouderenmis(be)handeling in al zijn facetten door de media op te roepen om er meer aandacht aan te besteden en door in toekomstige campagnes over huiselijk geweld specifiek aandacht aan het thema te besteden;
 - 2° in te zetten op de bekendmaking van de hulplijn 1712, waarbij mensen die slachtoffer zijn van ouderenmis(be)handeling of omstanders terechtkunnen, en van de Woonzorglijn voor mensen die in een woonzorgcentrum of in een andere residentiële zorgsetting verblijven;
 - 3° in te zetten op de bekendmaking van VLOCO, waar professionals zoals maatschappelijk werkers, huisartsen, thuisverpleegkundigen en de politie terechtkunnen als ze vermoeden dat er sprake is van ouderenmis(be)handeling of als ze met vragen daarover zitten;
 - 4° in de opleidingen voor zorgverleners specifiek aandacht te besteden aan ouderenmis(be)handeling en hoe daarmee om te gaan, alsook bijscholing daarover aan te bieden aan huisartsen en andere zorgverleners;
 - 5° in te zetten op een grotere alertheid van hulpverleners in de thuissituatie zoals de diensten voor gezinszorg, en daarvoor een aanbod aan bijscholingen ter beschikking te stellen;
 - 6° ervoor te zorgen dat het risicotaxatie-instrument van VLOCO breed wordt toegepast door hulp- en dienstverleners, en in samenwerking met VLOCO werk te maken van een generiek stappenplan bij ouderenmis(be)handeling;
 - 7° bij de federale overheid erop aan te dringen dat de politie een afzonderlijke registratie doet van aangiften van ouderenmis(be)handeling;
 - 8° bij het parket erop aan te dringen dat een afsprakenprotocol wordt uitgewerkt over het delen van het aantal meldingen over ouderenmis(be)handeling met de Vlaamse overheid, zodat een beter zicht kan worden gekregen op de prevalentie van de problematiek en preventieve acties daarop kunnen worden afgestemd;

- 9° op basis van de cijfers analyses en onderzoek uit te voeren over de situaties waarin ouderenmis(be)handeling voorkomt, over de relatie die het slachtoffer heeft met degene die de ouderenmis(be)handeling begaat en over de risicofactoren, zodat van daaruit een gericht preventief beleid kan worden ontwikkeld;
- 10° aandacht te besteden aan de rol van de mantelzorgers door hun psycho-educatie aan te bieden, zodat ze praktische tips en ondersteuning krijgen om hun draagkracht te versterken en zo ouderenmis(be)handeling te voorkomen;
- 11° bij het opstellen van een zorg- en ondersteuningsplan van de zorgbehoevende, de noden van de mantelzorger mee op te nemen en de mantelzorg daarbij administratief te registreren.

Katrien SCHRYVERS
Veerle GEERINCKX
Freya SAEYS
Katja VERHEYEN
Maaïke DE RUDDER
Elke SLEURS